

B-137

Green Deal van Ja Natuurlijk met de Rijksoverheid

Partijen:

1. De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, de heer drs. M.J.M. Verhagen en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, de heer J.J. Atsma, ieder handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, samen hierna te noemen: Rijksoverheid;
2. De Stichting Niet Normaal, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door Hester Alberdingk Thijm, voorzitter Stichting Niet Normaal, hierna te noemen: SNN; en
3. Ine Gevers, artistiek directeur Stichting Niet Normaal, in haar hoedanigheid van curator van de internationale kunstmanifestatie 'Ja Natuurlijk';

Hierna samen te noemen: Partijen;

Algemene overwegingen:

1. Het kabinet beoogt een algemene Green Deal met de samenleving, die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn en die lonend is voor overheid en maatschappij. Doel van de Green Deal is laten zien dat groen en groei hand in hand gaan.
2. Partijen zien publiekprivate samenwerking als de beste manier om verduurzaming van de Nederlandse economie te versnellen en hier ook economisch van te profiteren. Deze unieke gezamenlijke aanpak is in Nederland op andere terreinen zeer succesvol en de Green Deal zal hierop voortbouwen. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn onmisbaar om deze verduurzaming mogelijk te maken.
3. Bij de Green Deal gaat het om concrete duurzame initiatieven, waarbij barrières verdwijnen, innovaties ontwikkeld, gefinancierd en toegepast worden en duurzame kansen worden benut. In de praktijk loopt de maatschappij tegen belemmeringen aan die in de weg staan aan initiatieven die leiden tot een verdere verduurzaming.
4. In de Green Deal willen partijen concrete afspraken maken die deze belemmeringen wegnemen, zodat de initiatieven die anders moeilijk van de grond komen ruim baan krijgen. Deze initiatieven kunnen vervolgens ook als voorbeeldfunctie dienen voor andere partijen en daarmee de totale markt in beweging zetten.
5. De voor de Green Deal geïnventariseerde projecten van initiatiefnemers zijn door het wegnemen van de beschreven belemmeringen potentieel succesvol, kunnen op korte termijn resultaten opleveren en kunnen uitmonden in nieuwe economische activiteiten of kostenbesparingen op korte of langere termijn voor het bedrijfsleven. De resultaten van een concrete Green Deal kunnen daarna toepasselijk zijn op andere, vergelijkbare projecten, waardoor de reikwijdte van de Green Deal kan worden vergroot zonder dat daar specifieke ondersteuning vanuit de Rijksoverheid tegenover staat.

Specifieke overwegingen Green Deal van Ja Natuurlijk met de Rijksoverheid:

Biobased Economy

De biobased economy is een economie die voor zijn energie en materialen niet meer afhankelijk is van fossiele brandstoffen, maar van groene grondstoffen. We staan aan de vooravond van een transitie waarbij alle sectoren en lagen van de samenleving betrokken zijn. In de samenleving vinden we reeds vele initiatieven die inzetten op de transitie en materialen en energie produceren op een groene, biobased manier. Door over bestaande grenzen heen te kijken, ontstaat nieuwe bedrijvigheid en optimale oplossingen voor de biobased economy.

In een biobased economy zullen nieuwe ketens ontstaan. Ketens tussen sectoren die op dit moment elkaar nog weinig raken, bijvoorbeeld agro, energie, chemie en de creatieve industrie. Het is voor ondernemers zoeken naar slimme routes voor biomassa, aan de hand van het cascadeprincipe. Dit betekent het intelligent gebruiken van de aanwezige functionaliteit in de biomassa. Het betreft een complexe systeemtransitie. Betrokkenheid en dialoog van alle maatschappelijke spelers is daarbij van belang. Kunst en cultuur kunnen daarbij helpen, door de toekomst op allerlei mogelijkheden te verbeelden.

Waarom heeft deze biobased deal een voorbeeldfunctie?

- Innovatief: de projecten dragen bij aan een verdere ontwikkeling van een biobased economy waarbij biomassa op een slimme manier toegepast wordt. Slim in die zin dat biomassa in zijn geheel gebruikt wordt voor een cascade aan producten: bio-energie, -brandstoffen, materialen zoals plastics/verf, kunst, cultuur en voor voedsel.
- Duurzaam: in een biobased economy worden kringlopen gesloten. Afval wordt hergebruikt. Duurzame energie wordt lokaal ingezet.
- Intersectoraal: er zijn partijen uit diverse topsectoren betrokken, life science, de creatieve sector, agro, chemie, papier en karton, energie, logistiek en andere relevante sectoren.
- Versnelling: de projecten hebben een potentieel vliegwieleffect waardoor de biobased innovatie versneld wordt, in dit geval met name door maatschappelijke bewustwording van een groter publiek door kunst en cultuur.

Komen het volgende overeen:

1. Initiatief Green Deal Ja Natuurlijk

Ja Natuurlijk (JN) is een internationale kunstmanifestatie die een breed publiek wil betrekken bij het ontwikkelen van 'groene' intelligentie. JN is een initiatief van Stichting Niet Normaal in samenwerking met het Gemeentemuseum Den Haag.

Ja Natuurlijk duurt van 16 maart 2013 tot 1 september 2013 en vindt plaats in de binnen- en buitenruimten van het Museum voor Actuele Kunst (GEM), het Fotomuseum Den Haag en het Gemeentemuseum Den Haag.

Ecologische en sociale rechtvaardigheid lopen in elkaar over en JN past de 'walk your talk' methode toe om dit concreet te maken. Elementen van co-evolutie, transformatie en co-creatie staan in de gehele manifestatie centraal.

JN stelt een fundamentele vraag die in veel duurzaamheidsdiscussies verloren gaat: wat is natuurlijk en wie, of wat, bepaalt dat. Alleen wij mensen? Of hebben bacteriën, atmosferen, dieren, planten, dingen ook inbreng? JN nodigt kunstenaars, wetenschappers, bezoekers en andere spelers uit op zoek te gaan naar 'onverwachte' relaties. Tevens laat JN zien hoe nieuwe bruggen te bouwen tussen mens en omgeving, tussen low en hightech, tussen natuur en technologie.

JN levert een bijdrage aan de maatschappelijke dialoog over de biobased economy in alle facetten. Behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit heeft een grote rol, omdat deze het meest direct tot de verbeelding spreekt. Duurzaam gebruik van water, grondstoffen, mobiliteit en energiebesparing komen in concrete projecten en kunstwerken van JN aan bod.

JN zoekt naar verbindingen tussen hightech, natuur en cultuur. JN laat zien dat innovatieve technologie bruggen bouwt en intersectorale samenwerking bevordert.

JN zet in op verbreding van kennis en wijsheid door mensen te laten ervaren. JN vergroot bewustzijn en actieve betrokkenheid bij burgers door ecologische en sociale dilemma's te verbinden, stimuleert samenwerking tussen kunstenaars, wetenschappers, overheid en media, en geeft het voorbeeld door nieuwe economische modellen te verbeelden en in praktijk te brengen.

Artikel 1 Inzet en acties Ja Natuurlijk

Ja Natuurlijk organiseert en realiseert:

- a. Een internationale, buiten de gebaande paden tredende, beeldende kunsttentoonstelling in en rondom het GEM, Fotomuseum en Gemeentemuseum, waaronder:
  - kunstprojecten gericht op bio-renewable energy (bv Peter Fend, Atelier Van Lieshout)
  - kunstprojecten gericht op upcycling en gesloten kringlopen (bv 2012 Architecten).
  - cocreatie kunstprojecten intersectoraal, waarin ook ecologische en sociale rechtvaardigheid samengaan. (bv Marjetica Potrc/Ooze Architecten en Aquilizan).
  - kunstwerken die bewustwording versnellen.(bv Adam Zaretsky, Koert van Mensvoort).
- b. Projecten die de potentie hebben te verduurzamen en/of te verankeren:
  - De Ja Natuurlijk eetklub 'Küche der Armen' van Jim Hendrix in samenwerking met restaurant/cateraar Gember, zal een langere levensverwachting hebben dan de duur van de manifestatie.
  - In samenwerking met Third Paradise zal het eerste wijkproject worden gelanceerd (met kunstenaars als Francesco Mancheto en Marjetica Potrc). Bij succesvolle adoptatie door de wijk zal ook dit project een langer doorgaan dan de duur van de manifestatie.
- c. Publicatie van internationale deskundigen over de relatie ecologie en 'natuur', leren van inheemse culturen, toolbox voor eco-alfabetisme, geo-wetenschappen, veelsoortige co-evolutie, van eco-apartheid naar werelddemocratie, bio-steden, en synthetische biologie;
- d. Een parallelprogramma i.s.m. kennisinstellingen ter verdieping en verbreding:
  - parallel events in en buiten Den Haag
  - brede landelijke educatie: wat niet weet, dat deert!, ondersteund door het Wereld Natuur Fonds
- e. Topdown en bottom-up communicatie met sterke aanwezigheid in de sociale media

Artikel 2 Inzet en acties Rijksoverheid

- a. De Rijksoverheid onderkent het belang van de inzet van gerichte kunst- en cultuur-uitingen voor de maatschappelijke dialoog van een complexe systeemtransitie, zoals de overgang naar een biobased economy.
- b. Dit project is een voorbeeldproject dat kan worden gepresenteerd op de website www.biobasedeconomy.nl.
- c. De Rijksoverheid zal zich inspannen om voor JN relevante partijen bij elkaar brengen en verbindingen te leggen. Specifiek gaat het daarbij om:
  - het leggen van verbindingen van dit initiatief met de topsector Creatieve Industrie en andere topsectoren die zich bezig houden met de transitie naar een biobased economy;
  - het verbinden van relevante wetenschappelijke instituten, industriële partijen en bedrijven die bezig zijn met de transitie naar een biobased economy voor samenwerking aan dit initiatief;
  - het bieden van ondersteuning (zijnde niet financiële ondersteuning) zoals kennis en kunde bij het zoeken naar financiering en fondsenwerving (bijvoorbeeld door het geven van een podium aan JN op de netwerkbijeenkomst Biobased Economy in het voorjaar van 2013 en het gericht attenderen van de relevante private sector op dit initiatief).

2. Slotbepalingen

Artikel 3

De afspraken van deze Green Deal zullen in overeenstemming met het Unierecht worden uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Artikel 4

1. Elke Partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken de Green Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen 6 weken nadat een Partij de wens daartoe aan de andere Partijen schriftelijk heeft medegedeeld.
3. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan de Green Deal gehecht.
4. De wijziging wordt openbaar gemaakt op het Rijksweb.

Artikel 5

Partijen komen overeen dat de Green Deal afspraken niet in rechte afdwingbaar zijn.

Artikel 6

Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening en loopt tot en met 2015. Alle in deze Green Deal genoemde afspraken worden zo snel mogelijk ter hand genomen.

Artikel 7

Deze Green Deal zal samen met andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals, zodat navolging hiervan kan worden bevorderd.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend te 's-Gravenhage op

**Minister van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie**

.....
drs. M.J.M. Verhagen

Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu

.....
J.J. Atsma

Stichting Niet Normaal

.....
Vertegenwoordigd door:
Hester Alberdingk Thijm
(voorzitter Stichting Niet Normaal)

Ja Natuurlijk

.....
Vertegenwoordigd door:
Ine Gevers
(artistiek directeur Stichting Niet Normaal en
curator Ja Natuurlijk)